

Referanser: KR 64/18, KR 59/20, KR 06/21, KM 21/21

Arkivsak: 21/03895-1

Kirkelig kulturarvstrategi - handlingsplan for Kirkerådet

Sammendrag

Kirkemøtet 2021 vedtok i sak KM 21/21 en «Kirkelig kulturarvstrategi». I forlengelse av Kirkemøtets vedtak foreslås Kirkerådets treårige handlingsplan i denne saken. Handlingsplanen følger KM-vedtakets ni strategipunkter og beskriver hvordan de skal omsettes i handling. Formålet med handlingsplanen er å fremme den kirkelige kulturarven i Den norske kirke og det norske samfunn.

Forslag til vedtak

Kirkerådet vedtar følgende handlingsplan for treårsperioden 2022 -24 og ber om rapport når den er gjennomført.

- 1 1.1 Bygge allianser med universitets- og forskningsmiljøer, museer og andre kunnskapsprodusenter gjennom en fagsamling der institusjonenes pågående relevante prosjekter blir presentert og Den norske kirke presenterer sine behov for kunnskap. Samlingen vil kunne bli begynnelsen til et nettverk for kirkelig kulturarv.
1.2 Samarbeide med kulturminnemyndigheter og frivillige organisasjoner på kulturarvsfeltet for å bygge opp og spre kunnskap om kirkearkitektur og interiører bygget etter 1945 gjennom registreringer, utstilling og eventuelt publisering.
- 2 2.1 Utarbeide en veileder til bruk i lokalkirken knyttet til tilrettelegging og universell utforming.
2.2 Arbeide faglig med relevante partnere med spørsmålet om videreutvikling og bruk av kirkebygg som er fraflytningstruet.
2.3 Etablere en kulturminnedag for kirkene der disse presenteres og er åpne for interesserte.
- 3 3.1 Følge opp arbeidet med den kommende kulturmiljøloven for å få flere kirkebygg lagt inn under loven, men med tilpasning av kirkens behov for balanse

- mellom vern og bruk, gjennom innspill til og møter med departementet som utvikler den kommende loven.
- 3.2 Utarbeide en begrunnet liste for et utvalg av kirker bygget etter 1945 for vern, og fremme denne for rette myndighet.
- 4 4.1 Tilrettelegge kommunikasjonsmaterieil for en bredere forståelse for at finansieringen av den religiøse kulturarven er en sentral del av stat og kommunes langsiktige ansvar.
- 4.2 Arbeide for en riktig prioritering av statlige midler i kirkebevaringsprogrammet.
- 5 5.1 Lage en eller flere vandreutstillinger om den norske lutherske kulturarven, som kan være med å skape engasjement og interesse.
- 5.2 Produsere kurs som fremmer kunnskap og levendegjøring av de lutherske kirkerom i menighetene, kunnskap som menighetene kan overføre på egne rom og prosjekter.
- 6 6.1 Arbeide for å bedre balansen mellom vern og utvikling knyttet til endringer i kirkerom gjennom kompetansehevende fagseminar der de ulike interessene møtes.
- 6.2 Styrke kompetanse på bispedømmekontor og fellesrådsnivå for en eiendomspolitikk i kirken der kulturarvsaspektet inngår naturlig.
- 7 7.1 Det utarbeides et opplæringsprogram for kompetanseheving som legger vekt på forståelse av kulturminneideologi, dvs. forståelse av verneverdier og vurderinger, og avveininger mellom bruk og vern. Målgruppen er det kirkelige forvaltningssystemet fra menigheter og fellesråd til bispedømme.
- 8 8.1 Utvikle et tverrfaglig prosjekt der fagfeltene liturgi, kunsthistorie og kirkehistorie sammen arbeider for en dypere forståelse av sammenhengen mellom den lutherske materielle historie og den lutherske liturghistorie fremheves, slik at kirkens refleksjon på feltet fordypes.
- 8.2 Utvikle metodeprosjekt der kunnskap, opplevelse og bruk bygget på den lokale kirkelige kulturarv står sentralt, til bruk i trosopplæring på alle nivåer lokalt.
- 9 9.1 I samarbeid med Samisk kirkeråd, Sametinget og antikvariske myndigheter avklare hvilke kirkebygg som skal regnes som vernede, samiske etter kulturminneloven.
- 9.2 I samarbeid med Samisk kirkeråd legge grunnlag for et prosjekt for kartlegging av tradisjonsmateriale knyttet til den immaterielle samiske kulturarven.
- 9.3 Utarbeide en oversikt og kartlegging av nasjonale minoriteters kirkelige kulturarv.

Saksorientering

Bakgrunn

I denne saken foreslås det hvordan Kirkerådet skal følge opp vedtaket i Kirkemøtesaken (KM 21/21) på nasjonalt plan. Handlingsplanen foreslås for 2022-24.

- 1. Den kirkelige kulturarven skal fortsatt tilhøre fellesskapet og lokalsamfunnene og verdsettes som sentrale kilder til glede, innsikt i og forståelse av Norges ide- og samfunnshistorie.**

Tilhørighet i denne sammenheng handler om å oppleve at arven har en betydning for det større fellesskapet, for lokalsamfunnene og den enkelte borger, at den oppleves som en ressurs. Punktet legger ikke bare vekt på det emosjonelle, men også på innsikt og forståelse. Det må derfor arbeides med at kirken får frem den kunnskap som faktisk finnes og ta den i bruk. Kirken har et ansvar for å samle denne kunnskapen og fortelle om hvilke kunnskapshull den ser.

Det mangler mye kunnskap knyttet til den etter-reformatoriske del av vår kirkelige kulturarv. Den materielle arven finnes i bygg, interiører og på museer, men vi mangler forskning l før kirken kan ta den i bruk. Dette mangler også kunnskap om nyere kirkearkitektur, særlig kirkebygg bygget etter 1945, som for eksempel Arnstein Arnebergs kirker.

1.1 Bygge allianser med universitets- og forskningsmiljøer, museer og andre kunnskapsprodusenter gjennom en fagsamling der institusjonenes pågående relevante prosjekter blir presentert og Den norske kirke presenterer sine behov for kunnskap. Samlingen vil kunne bli begynnelsen til et nettverk for kirkelig kulturarv.

1.2 Samarbeide med kulturminnemyndigheter og frivillige organisasjoner på kulturarvsfeltet for å bygge opp og spre kunnskap om kirkearkitektur og interiører bygget etter 1945 gjennom registreringer, utstilling og eventuelt publisering.

2. Kirkesteder med kirkebygg og kirkegårder samt landskapet rundt skal være åpne, tilgjengelige og i aktiv bruk.

Åpenhet og tilgjengelighet er en forutsetning for aktiv bruk, og dermed for at folk får et forhold til denne kulturarven. Dette handler om en vid forståelse av begrepet universell utforming, både den fysiske og den konseptuelle.

På steder med fraflytting er kirkebygget ofte det siste offentlige rom. Dette gir utfordringer for forvaltningen, men også mulighet til å arbeide med å underbygge tilhørighet og skape fellesskap med utgangspunkt i identitetsbygget.

2.1 Utarbeide en veileder til bruk i lokalkirken knyttet til tilrettelegging og universell utforming.

2.2 Arbeide faglig med relevante partnere med spørsmålet om videreutvikling og bruk av kirkebygg som er fraflytningstruet.

2.3 Etablere en kulturminnedag for kirkene der disse presenteres og er åpne for interesserte.

3. Den norske kirkes kulturminner skal ha et juridisk vern som reflekterer deres nasjonale verdi.

Juridisk vern handler om offentlig anerkjennelse av verdier. Fredning er i dag den mest langsiktige og forpliktende form for vern, som forstås av alle, både myndigheter og publikum. Endring av lovverk innebærer at man kan tenke nytt og mer differensiert, slik det gjøres i en del andre land. Arbeidet med en ny kulturmiljølov pågår nå.

Listeføring er den annerkjennelse som i dag brukes på de fleste vernede kirkene. Da listeføringen ble gjennomført rundt 2000, ble det 2000 århundre av flere grunner svakt representert.

3.1 Følge opp arbeidet med den kommende kulturmiljøloven for å få flere kirkebygg lagt inn under loven, men med tilpasning av kirkens behov for balanse mellom vern og bruk, gjennom innspill til og møter med departementet som utvikler den kommende loven.

3.2 Utarbeide en begrunnet liste for et utvalg av kirker bygget etter 1945 for vern, og fremme denne for rette myndighet.

4. Den norske kirkes kulturminner skal ha en lovbestemt offentlig finansiering som gjør det mulig å forvalte kulturminneverdiene på en langsiktig og god måte.

Kirkebyggene har i dag gjennom lovverket en offentlig finansiering. Den enkelte kommunes villighet til å budsjettere i tråd med kirkebyggenes vedlikeholdsbehov varierer imidlertid mye. God forvaltning handler om planmessig langsiktighet og finansiell forutsigbarhet. Finansiering handler igjen om prioriteringer.

4.1 Utarbeide kommunikasjonsmaterieell for en bredere forståelse for at finansieringen av den religiøse kulturarven er en sentral del av stat og kommunes langsiktige ansvar.

4.2 Arbeide for en riktig prioritering av statlige midler i kirkebevaringsprogrammet.

5. Den norske kirke skal ha et aktivt eierskap til sin historie og materielle kulturarv og bygge opp og formidle kunnskap om denne arven.

Kirkens materielle kulturarv og dens historie er først og fremst stedets og soknets ressurs til egenforståelse, lokalhistorie og refleksjon over kirkens kjerneverdier og budskap. I formidlingen av det materielle ligger det mye som skaper nærhet, engasjement og kunnskap lokalt.

5.1 Lage en eller flere vandretstillinger om den norske lutherske kulturarven, som kan være med å skape engasjement og interesse.

5.2 Lage kurs som fremmer kunnskap og levendegjøring av den lutherske historie i menighetens kirkerom, Formålet er å gi kunnskap som menighetene kan overføre på egne rom og prosjekter.

6. Kirkestedet med kirkebygg, inventar, kirkegård og tilhørende bygg og kulturminner, samt landskapet rundt skal bevares og vedlikeholdes på en kulturminnefaglig god måte, som sikrer fortsatt tjenlig bruk.

Den norske kirke forvalter den kirkelige kulturarven for nålevende og kommende generasjoner. En respektfull forvaltning krever god praktisk og teoretisk kunnskap, ikke minst i forbindelse med nødvendige endringer for å sikre en tjenlig bruk.

6.1 Gjennomføre kompetansehevende fagseminarer for der de ulike interessene møtes, for å bedre balansen mellom vern og utvikling knyttet til endringer i kirkerom.

6.2 Styrke kompetanse på bispedømme- og fellesrådsnivå for en eiendomspolitikk i kirken der kulturarvsaspektet inngår naturlig.

7. Kirken skal styrke og organisere sin kulturarvkompetanse på en måte som sikrer høy kompetanse, enhetlig vernepolitikk, gode prosesser og godt samspill mellom kirkelige organer og offentlige kulturminnemyndigheter.

God forvaltning av kirkens kulturarv krever høy kompetanse hos kirkelige myndigheter på flere plan. Dette er også en forutsetning for gode prosesser og godt samspill mellom kirken og kulturminnemyndighetene. Et jevnt godt faglig nivå vil også sikre felles idealer og vernepolitikk over hele landet.

7.1 Utarbeide et opplæringsprogram for kompetanseheving som legger vekt på forståelse av verneverdier, vurderinger og avveininger mellom bruk og vern. Målgruppen er den kirkelige forvaltning fra menighet og fellesråd til bispedømme.

8. Formidling av kulturarven skal være en integrert del av gudstjenesteliv og kirkelige handlinger, undervisning og trosopplæring, kirkemusikk og diakoni.

Det er viktig at kulturarvsforståelsen blir helhetlig og knyttes til det enkelte sted og kirke. Kulturarven levendegjøres best når den utforskes lokalt og settes i sammenheng med den spesifikke kirke og lokale tradisjoner. Det er behov for tverrfaglig samarbeid på dette feltet, slik at man forstår hvordan kulturarvsressursen kan brukes og levendegjøres.

8.1 Utvikle et tverrfaglig prosjekt der fagfeltene liturgi, kunsthistorie og kirkehistorie sammen arbeider for en dypere forståelse av sammenhengen mellom den lutherske materielle historie og den lutherske liturghistorie.

8.2 Utvikle metodeprosjekt for trosopplæringen der kunnskap, opplevelse og bruk bygget på den lokale kirkelige kulturarv står sentralt.

9. Kirken skal styrke sin kompetanse på urfolk og nasjonale minoriteters kirkelige kulturarv.

Gjennom arbeidet med utredningen Kirkelig kulturarv ble det avdekket mange kunnskapshull hva gjelder urfolk og minoriteter, både i Den norske kirke, men også i kulturminneforvaltningen. Det er derfor viktig å arbeide systematisk med et kunnskapsgrunnlag som kan ligge til grunn for et godt arbeid med denne delen av den kirkelige kulturarven.

9.1 I samarbeid med Samisk kirkeråd, Sametinget og antikvariske myndigheter avklare hvilke kirkebygg som skal regnes som vernede, samiske etter kulturminneloven.

9.2 I samarbeid med Samisk kirkeråd legge grunnlag for et prosjekt for kartlegging av tradisjonsmateriale knyttet til den immaterielle samiske kulturarven.

9.3 Utarbeide en oversikt og kartlegging av nasjonale minoriteters kirkelige kulturarv i Norge.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Oppfølging av handlingsplanen gjøres innenfor eksisterende budsjetter for hvert av årene 2022-2024.